

VIG ALBERT: AZ ORSZÁGOS M. KIR. IPARMŰVÉSZETI ISKOLA ÉS SZÉKESFŐVÁROSI IPARRAJZISKOLA KIÁLLÍTÁSÁNAK TANULSÁGAI.

Két iparművészeti irányú intézményünk működéséről, az Országos Magyar Királyi Iparművészeti Iskola és Székesfővárosi Iparrajziskola mult tanévi házi kiállításáról adunk ezúttal beszámolót. — A kép, melyet a távoli szemlélő egy kiállításról nyer, rendszerint mozaik-szerű. De mi hivatásunkból kifolyólag közelről néztük e kiállításokat. Más kiállítások tanulmányozása a legtöbb esetben munka, ezúttal élvezet volt. Minél többször idézzük vissza benyomásainkat, annál jobban meggyőződünk arról, hogy ilyen maradandó hatásokat csak olyan intézmények kelthetnek, melyeknek működését felsőbb etikai szempontok és szervező-művészi gondolatok vezérlik.

Fokmérőt, mellyel e két intézményünk működésének eredményeit meg lehetne mérni, nem adhatunk; hiszen ha volna is ilyen mérték, ez egészen bizonytalan volna. Ifjaink megszámlálhatatlan rajzi és műhelyi munkáiban csak érezni lehet azokat az eszményi motívumokat, melyeket ez a két kiváló iskolánk a munkára való nevelésben ifjuságunkba áldásthozóan beolt; és elmélkedni lehet a fölött, hogy mennyivel, de mennyivel szegényebbek volnánk e két intézmény nélkül.

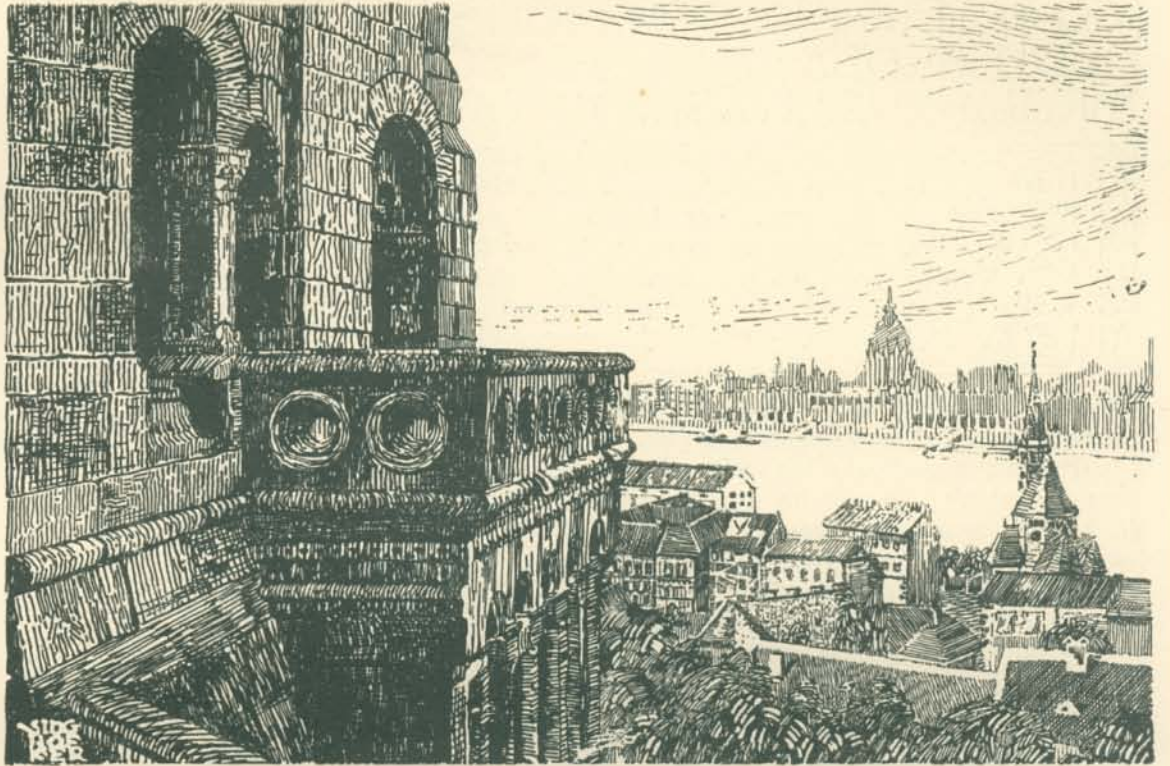
A rajzoktatás különböző fokozatait feltüntető rajzgyűjtemények, mintázatok, zománc- és cizellrozott műtárgyak, fadaragványok, kerámiai munkák, üvegfestésű ablakok, a grafikai iparművészet, a könyvkötészet körébe vágó díszítmények, az iparművészeti irányú női kézimunkák, éppen úgy, mint a szoros értelemben vett praktikus szakrajzok az ipari gyakorlat különböző ágazatai, különösen a lakásberendezés köréből, valóban tanuságot tettek ezen intézetek magas színvonaláról.

Öröm volt látni azt az üdeséget, azt az érdeknélküli melegséget és tisztán a tervezői munkáért való lelkesültséget, mely ezeket a munkákat jellemezte. Olyan kedves és lebilincselő volt az a kép, amelyet e két intézetünk növendékeinek munkáiban bemutatott, hogy volt alkalom, mikor szemlélődésünkben „ad honores“ hozzájuk tartozóknak éreztük magunkat.

Nem minden érdek nélkül való volt szemlélni, hogy igyekszik az iparművészet egy-egy anyagot és egyik-másik eljárást felkarolva új tért hódítani; táplálja ez azt a reményt, hogy egyik-másik közönséges mesterséggé törpült iparágat a művészet újra fel fog lendíteni. Hogy ez a jelenség milyen figyelmet érdemel, megítélhető abból a különbségből, mely múzeumainkban őrzött régi tárgyak technikai kivitele, logikus díszítése és az újabb készítmények között van. Az összehasonlítás csak ritkán dől el az utóbbiak javára. Pedig, hogy régebben az annyira kiváló asztalos, lakatos, kerámiai stb. munkák nem mentek ritkaságszámba, arra következtetni lehet abból a nagyszámú emlékből, amelyek ránk maradtak és amelyek múzeumokban éppen úgy mint magángyűjteményekben találhatók.

Sokan vannak, akik iparművészeti oktatásunk megítélésénél a gyakorlati eredményeket keresik s azok mérve szerint foglalnak állást. Elismerem a gyakorlati eredmények nagy horderejét; de hosszú az út, amelyik ide vezet. Az utolsó évtizedek nagy iparművészeti kiállításai azt a tanuságot tárták fel, hogy igazi jelentősége csak az erkölcsi sikernek van. Számos példa van arra, hogy legkelendőbbek a művészietlen utánzatok; de az ilyen kedvező üzleti eredményeket — csaknem kivétel nélkül — az illető ország iparművészetének virágzása, és viszont ezt, úttörő erkölcsi sikerek előzték meg.

Iparművészeti iskolánkban, úgy aniként az ezidei kiállításban is bemutatkozott, éppen úgy, mint a székesfővárosi iparrajziskolában megvan minden kellék arra nézve, hogy a praktikus ipari életben is éreztessék hatásukat. De a kételkedők által keresett gyakorlati eredményeknek, az iskolán kívül álló, olyan feltételei is vannak, melyek már egész kulturális és gazdasági berendezkedésünkkel, társadalmi és egyéb életviszonyainkkal függnek össze.

Orsz. m. kir. Iparművészeti iskola. Grafikusok osztálya. Tanár: Helbing Ferenc.

Budapesti részlet.

A művészetnek és iparnak a hamu és törmelék alól kiásott, napfényre hozott maradványai, elmúlt régi időkbeli, nagy mennyiségben, ránk visszamaradt emlékek nemcsak az előző korok műveltségének magas fokáról tesznek tanubizonyosságot, hanem jellemzők a tekintetben is, hogy a közéletet éppen úgy, mint a házi tűzhelyet, a művészet és ipar alkotásaival szépíteni és tartalmasabbá tenni igyekeztek. De nem csupán a műveltségre, hanem az általános jólétre is kell bizonyos tekintetben következtetést vonnunk ezen emlékekből.

A helyi patriotizmus, a régi városi életnek ezen egyik legsajátságosabb jellemvonása, hatalmasan táplálta úgy a társadalomban, mint az egyes emberben azt a vágyát, hogy hatalmát, gazdagságát külsőleg is kifejezésre juttassa. Városok versenyeztek abban, hogy pompás középítményekkel és mindenféle intézetekkel csinosodásukat előmozdítsák. Ugyanez a patriotizmus serkentette a jómódú polgárokat is, akiknek becsvágyát képezte, hogy nevüket művészi és ipari alkotásokkal örökítsék meg az utókor számára. A rómaiak törvényt hoztak azon polgárok emlékének kultusza érdekében, akik maradandó emlékekkel örökítették meg nevüket.

A művészet és ipar története arról is tanuskodik, hogy egészséges fejlődés csak ott volt elérhető, ahol a kettő együtt haladt és egymást megtermékenyítette.

A tömegtermelés a közönséggel, meg az iparossal már-már felejteti, hogy a mesterműhelyben folyó munkához a művészetnek hagyományos ősi jogigényei vannak.

A művészetnek és az iparnak szoros kapcsolata minden időben kimutatható.

Az ókorban a művészi hagyományokhoz való ragaszkodás irányította az egész ipari életet. A Phidiasok, Polykletek, Praxitelek, Lysipposok és Apellesek géniusza behatolt az egyszerű szobafestők, kőfaragók és fazekasok szegényes műhelyébe. Abban a korban nem is lehetett szoros határt vonni a művészet és ipar között; a kettőt sokféle érdek is kötötte össze, különösen akkor — és ez gyakran megtörtént —, ha valamely meglevő mű reprodukálása, avagy valamely minta felhasználása, alkalmazása volt a feladat. Így megtörténhetett, hogy a mai felfogás szerint a művészetnek és iparosnak illő munkák felcserélődtek.

Orsz. m. kir. iparművészeti Iskola. Grafikusok osztálya. Tanár: Helbing Ferenc.

Budapesti részlet.

A római császárság korában, a mai világ előtt, csaknem hihetetlenül nagy volt a művészi és ipari szükséglet. Ahol a római kultúra gyökeret vert, az összes képzőművészetek és művészi ipar, úgy az államra és vallásra, mint a magánéletre nézve nélkülözhetetlenné lettek. Egyiptom kivételével, mely az egyetemessé vált görög római kulturától eltérő, ősrégi eredeti irányt követett, az óriási, egész római birodalom művészete lényegileg azonos volt. És sajátságos, hogy a nagyszerű, pezsgő művészi élet ellenére, azon kor művészei túlnyomóan igen kedvezőtlen helyzetben voltak. A sok ezer művész közül, akik a római birodalom területén munkálkodtak, csak igen keveset ismerünk névszerint, és ezeket is csupán műveik felirataiból. A művészetet bizonyos tekintetben azonosították az iparral; és az alkotó művészen is csak jobb iparost láttak. És jóllehet a hatalom és gazdagság ragyogtatására erejüket meghaladó áldozatokat is hoztak művészi alkotásokért, ezek képviselőit becsmérelték. Jellemző erre nézve Plutarchnak az a mondása, hogy egyetlen nemes érzésű ifjú sem akar Jupiter látásánál Phidias, vagy az argosi Hera szemlélésnél Polykletos lenni; ugyanő mondja, hogy „ha valamely mű tetszik is szépségénél fogva, ebből még nem következik, hogy alkotóját is tisztelni kell”. Seneca a művészt iparosnak tekintette. A szónoki és irodalmi képzettség állott azon kor köztudatának központjában; ezek részesültek a legnagyobb megbecsülésben.

Igen messzire vezetne lépésről lépésre kimutatni, hogy a különböző korszakokban milyen volt a művészet és ipar kölcsönhatása; a tény az, hogy nagy, számbavehető gyakorlati eredmények az ipari gyakorlatban csak ott voltak elérhetőek, ahol a művészet termékenyítette meg az ipari törekvéseket. A művészetnek az iparban való jelentőségét, az iparművészetnek egy ország kulturájában betöltött szerepét nem a jelenkor ismerte fel.

Anglia, ahol a tervszerű iparművészeti oktatás kezdete a XVIII. század közepére vezethető vissza, a letűnt régi idők művészete és ipara történetének tanulságait mindenkor nagyra tartotta.

Haydon, az angol iparművészeti oktatásnak egyik legkimagaslóbb apostola már a XIX. század elején annak az eszmének igyekezett propagandát csinálni, hogy az ipar-

művészeti oktatást az állam hatalmi eszközévé kell tenni: „on intellectual engenie in the hands of the State“. Nem minden tanulság nélkül való, hogy az 1855-ben kiküldött parlamenti bizottság munkásságának az volt az alapgondolata, hogy „alkalmat kell nyújtani az ország iparosainak, hogy a művészet terén irányadó ismereteket szerezhessenek, amennyiben az az iparral összefügg“. Közismert, hogy a következő évtizedekben, Londonból mint központból kiágazólag miként hálózták be az országot az iparművészeti oktatás egész rendszerével, melynek hivatása volt az iparosok széles rétegeiben a művészi tervezés helyes elveit terjeszteni és a lakosságban a művészetek iránti érdeket fejleszteni.

De egy futó pillantás a nyugateurópai államok sok tekintetben egységesen szervezett közoktatásügyére, megtanít bennünket arra, hogy a művészet és az ipar között támadt természetellenes ellentéteket a művészeti oktatás által igyekeznek áthidalni. És abban a meggyőződésben, hogy az ország gazdasági felvirágzását segítik elő, a művészeti nevelés útján a lakosság életfelfogását a szép eszméjével és hazai alkotások szerepével telíteni törekednek.

Tagadhatatlan, hogy a jelenkor iparművészére, a multhoz képest összehasonlíthatatlanul nehezebb feladatok hárulnak.

Nemcsak a termelés módjai változtak meg, és nem csupán az emberi munkának szerepe alakult át az ipari termelésben, hanem lényegesen mások ma a társadalmi viszonyok is. Az újabkori gazdasági mozgalmak felforgatták a társadalmi szerepeket, a nagy vagyonok birtokosai felcserélődnek. Nemcsak az életigények változtak, hanem eltolódott az a nézőpont is, amelyből az igények kielégítését keresik. A tapintatot és érdeket a régi idők iparművészetének ezen hathatós rúgóit a gazdagság még nem pótolja. Az ünnepélyes külsőre való törekvés vajmi sok esetben szorítja háttérbe a keresetlen, egyszerű formákat és technikailag tökéletes munkát.

Érthető, ha a nagy forrongások korszakában, amelybe belejutottunk és amikor régi értékek devalválódnak és új értékek keletkeznek, több merész iparművész megpróbálkozik azzal, hogy az iparművészet terén új mesgyéket törjön. Sok próbálgatás nem járt sikerrel. Keserű tanulságok vezettek annak belátására, hogy a történeti patinával bevont művészet örök értékeinek megbecsülése és tiszteletben tartása vezet a fejlődés útjára.

A tapasztalatok azt mutatják, hogy az erőszakolt szélsőségek, exotikus művészetek hatása nem maradandó; a közönség hamar elfordul és csak annál nagyobb szenvedéllyel veti magát a régi modellek után. Ez természetesen megnehezíti az iparművészek kezdeményezésének sikerét, viszont azonban megvan az az előnye, hogy megtanítja a közönséget a műipar ama remekeinek megértésére, melyek ereklyeként maradtak meg az utókor számára.

Éppen ily sajátos és feltűnő jelenség, hogy az utolsó évtizedek iparművészete nagy figyelmet fordít olyan nemzetek munkáira is, amelyek nagyobb kulturális kérdésekben és nemzetközi politikai téren alig szerepelnek. Észlelhető ugyanis, hogy azokban az országokban, ahol a végtelékig keresztül vitt munkamegosztás, a tömegtermelés még nem,

Orsz. m. kir. iparművészeti iskola.
Grafikusok osztálya. Tanár: Helbing Ferenc. Virágtanulmány.

Orsz. m. kir. iparművészeti iskola. Díszítményi rajzosztály. Tanár: Muhits Sándor.

Géphímzésre való minta.

vagy csak kevésbé hódított tért, megőrizték munkáikban a technikai kivitel tökélyét, ékítményeik eredetiségét és ezek helyes alkalmazását elannyira, hogy az ilyen cikkekkel szemben még — a szó mai értelmében — fejlett iparművészettel bíró országoknak is nehéz helyzetük van. Sok példa van arra, hogy az iparművészeti irányok divatszerű változásával, letűnnek a jó mesterek is anélkül, hogy nevelték volna maguk körül azt az új nemzedéket, amelyre rábízhatnák mesterségük hagyományait. Az iparművészetben a hagyományokat pedig nem csupán a rajz tisztasága, a könnyed és jóleső díszítés, az avatott művész jó ízlése alkotják; hanem hozzátartozik ehhez: a gondos, szép, ipari munka, a jól megválasztott anyag és olyan munkások, akiket szeretettel és kegyelettel végzett munkájuk közben a testületi szellem szorosán fűzi hozzá hivatásukhoz. Az iparművészetben számolni kell azzal, hogy elsősorban érteni kell azt a mesterséget, melyet fejleszteni akar.

* * *

Hazánkban nagyon nehéz tiszta képet adni arról, hogy különböző kultúrintézményeink milyen mértékben szolgálják a művészi nevelés céljait, mert csak a legújabb időkben mutatkozik az a törekvés, hogy nemzeti életünknek ez a fontos mozzanata méltó gondozásban részesüljön.

Milyen az a misszió, melyet az iparművészeti iskola és székesfővárosi iparrajziskola teljesítenek az ország iparos művelésének rendjében? Hol van a két intézet között a határ és miképpen kell megoldaniok a régi mesterképzés letűntével felmerült súlyos problémákat az iparművészet terén? A felelet ezekre a kérdésekre igen nehéz.

Az iparművészeti iskolánál nagyjelentőségű kérdés az, hogy növendékeit főleg arra oktassa-e ki, ami jövőre életpályájukon a gyakorlatiasság és üzletszerűség követelményeinek megfelel, avagy a magasabb művészi szempontokra fektessen-e súlyt; viszont az iparrajziskolánál a kérdés nem az, hogy csak rajzra és más ipari foglalkozásra tanítson, hanem keressük azt a hatást, melyet a művészi érzék fejlesztésére gyakorol az ipar terén és mellyel az ízlés és felfogás nemesítését szolgálja.

Az iparművészeti oktatásnak egyik sarkalatos elve, hogy a művészet az iparban nem a díszítés, nem az architektúra, szobrászat vagy festészet, hanem az ipari munkával számotvető olyan öntudatos munkásság, amely esztétikai mozzanatok egyoldalú túlhajtásáért nem áldozza fel a tárgy lényegét.

Az iparművészetnek leghathatósabb támaszai az iskolázott tervezőművészek, akiknek tudása, előrelátó fantáziája képezi azt a nagy vonzóerőt, mely munkáskezek hasznos foglalkoztatására vezet.

Ezeknek a hivatásos iparművészeknek képzése önálló feladat, melynek megvannak a maga feltételei. De nem kevésbé fontos egy műértő közönség nevelése. És ugyanakkor, midőn gondoskodás történik tervező művészek, műiparosok, rajzolók képzéséről, gondolni kell azok munkájának megítélésére és fogyasztására hivatott közönség művészi iskoláztatására is.

Orsz. m. kir. iparművészeti iskola.
Grafikusok osztálya. Tanár: Helbing Ferenc. Budapesti részlet.

jelentéktelennek látszó kezdeményezés is, előre nem sejtett értékeket termelhet. Ezeknek a tehetségeknek gondozásában és felkarolásában rejlik az ipari fejlődésnek egyik biztosítéka. De ha elhanyagoljuk ezeket, akkor — amint az a profétákkal saját hazájukban gyakran megесik — nem lehet csodálkozni azon, hogy idegen kezek aratják le az itthon termelt gyümölcsöket.

Az Orsz. Magyar Iparművészeti Társulat egész szervezetével és hagyományainál fogva az iparművészet és a közönség között kívánatos kölcsönhatást szolgálja.

Nálunk az iparművészetnek istápolása sokkal fontosabb és magának az iparművészetnek jóval nagyobb a hordereje és hivatása, mint másutt. Ha visszapillantunk akár iskoláink, akár társulatunk pályafutására, meggyőződünk arról, hogy más nemzetek iparművészetéhez képest aránytalanul nagyobb munkát kellett teljesítenünk a társadalom figyelmének felkeltése és az iparművészet iránt érzett rokonszenvének megszerzése és növelése érdekében.

Társulatunkra fontos feladat vár abban az irányban, hogy egyengesse ama számos, derék ifjú boldogulásának útját, akiket intézeteink a hazai iparművészet és ipar számára nevelnek.

Régen azt mondták, hogy a jó bornak nem kell céger; most azt követelik, hogy minden nap új szenzációra rendezd kirakatodat.

A technika oly szédületes magas fokra hágott, hogy nemcsak a levegőt hódította meg, hanem még a mai grafikus-építészeket is tudja követni.

Nagy Sándor. Orsz. m. kir. iparművészeti iskola.
Grafikusok osztálya. Tanár: Helbing F. Illusztrálási kísérlet.

